

OLSZTYN GRUDZIEŃ 2012 NR 12/160

WIADOMOŚCI
UNIwersyteckie
UWM

ISSN 1641 3199

WWW.UWM.EDU.PL

czytaj:
**PROGRAM ROZWOJU
UNIwersYTETU**

**WSPÓLNA SESJA
WSPÓLNY CEL**

w numerze:
**ŚWIĄTECZNY
PRZEKŁADANIEC**

NASZE BABY PRUSKIE (CZ. 9)

Historię przeważnie tworzą i opisują mężczyźni. Ale przecież nie byłoby historii bez kobiet. W dziejach i kulturze Prus ich nie brakowało. Te najważniejsze przypomina dr Izabela Lewandowska.

Janina Wengris (na zdj. z lewej) – 1907-1978). Zoolog, entomolog, profesor doktor habilitowany nauk biologicznych, nieustraszona propagatorka ochrony przyrody i współorganizatorka Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie. Na świat przyszła w Omsku, na Syberii. Po powrocie rodziców do kraju w 1909 r. zamieszkała na Śląsku, gdzie ojciec inżynier-górnik pracował w kopalniach Zagłębia Dąbrowskiego. Podjęła studia na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, a po roku wraz z rodzicami przeniosła się do Wilna, gdzie w 1933 r. na Uniwersytecie im. S. Batorego obroniła pracę magisterską z zakresu zoologii z anatomią porównawczą. Już podczas studiów podjęła pracę w charakterze asystenta. Jednocześnie przygotowywała rozprawę doktorską, której maszynopis skończyła w miesiącach letnich 1939 r. W czasie II wojny światowej pracowała nadal na Uniwersytecie w Wilnie.

Po wojnie Janina Wengris musiała opuścić Wilno. Zamieszkała w Katowicach, a pracę doktorską obroniła w 1946 r. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od razu została zatrudniona na stanowisku profesora kontraktowego zoologii i entomologii w Państwowej Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie, a od 1 września 1950 rozpoczęła pracę w nowo powstałej Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie. W roku 1964 uchwałą Rady Państwa otrzymała tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. Na uczelni piastowała wiele stanowisk: prodziekana Wydziału Zootechnicznego (1955-1956), prorektora ds. nauki (1956-1959), redaktora *Zeszytów Naukowych ART* (1956-1977), wicedyrektora ds. naukowych w Instytucie Hydrobiologii i Ochrony Wód (1970-1977). Była też członkiem senatu akademickiego, rady naukowej Biblioteki Głównej, Instytutu Biologii Stosowanej oraz Komitetu Ochrony Przyrody i Komitetu Zoologicznego PAN. Wielokrotnie na zlecenie Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego opracowywała program zajęć z przedmiotu zoologia, który następnie był zatwierdzany dla wszystkich wyższych szkół rolniczych w kraju. W 1977 r. prof. Wengris przeszła na emeryturę, zmarła rok później.

Opublikowała 18 rozpraw naukowych, wiele artykułów popularnonaukowych, opracowała dwa filmy. Była organizatorką i wykładowcą na kursach dokształcających dla nauczycieli zoologii w szkołach średnich oraz innych kursach i wykładach organizowanych w regionie. To z jej pomysłu i zaangażowania utworzono dwa studenckie koła naukowe: KN Zoologów i KN Ochrony Roślin, była też członkiem chóru akademickiego. Pod jej kierunkiem napisano osiem doktoratów i cztery habilitacje.

Po przeniesieniu się w 195 r. do Olsztyna prof. Wengris podjęła się opieki nad przedwojennymi zbiorami przyrodniczymi pochodzącymi z Cieszyna. Po śmierci profesor, w 1983 roku dzięki decyzji Senatu Akademii Rolniczo-Technicznej muzeum zoologiczne na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim nazwano jej imieniem. Dzisiaj zbiory muzeum obejmują około 2,5 tysiąca eksponatów zwierząt pochodzących z Polski i całego świata. Muzeum prowadzi działalność dydaktyczną, skierowaną nie tylko do studentów, ale również uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceów.

Władysława Knosala (na zdj. z prawej) – 1908-1997. Nauczycielka, działaczka polonijna okresu międzywojennego, redaktorka regionalnych gazet. Urodziła się na Kaszubach w wielodzietnej (11 dzieci) rodzinie Styp-Rekowskich, działaczy Związku Polaków w Niemczech. Uczęszczała do niemieckiej szkoły ludowej w Płotowie, następnie do Wyższej Szkoły Żeńskiej w Bytowie. Jednocześnie uczyła się krawiectwa. W 1927 r. ojciec skierował ją na turnus Uniwersytetu Ludowego w Dalkach pod Gniezmem,

aby córka lepiej poznała kulturę polską oraz poprawnie posługiwała się językiem polskim. W 1929 roku podjęła naukę w Seminarium Nauczycielskim w Lesznie Wielkopolskim.

Po otrzymaniu prawa do nauczania w 1934 r. rozpoczęła pracę nauczycielki w szkole podstawowej w Lesznie. Brała wówczas udział w kursie kulturalno-oświatowym realizowanym przez Polski Związek Zachodni dla młodych nauczycieli. Po roku otrzymała skierowanie do pracy w polskiej szkole w Olsztynie, która powstała jako ostatnia z 15 szkół polskich założonych dla uczniów mniejszości polskiej w Niemczech i mieściła się w Domu Polskim (obecnie siedziba Ośrodka Badań Naukowych, ul. Partyzantów 87). W tym czasie działała w Związku Polaków w Niemczech, Polsko-Katolickim Towarzystwie Szkolnym na Warmii oraz w Towarzystwie Nauczycieli Polskich w Niemczech. Od 1937 roku uczestniczyła w występach amatorskiego teatryku *Bajka*. W Olsztynie poznała Ryszarda Knosale, nauczyciela z Chaberkowa na Warmii, za którego w 1938 r. wyszła za mąż. Dopiero wtedy przyjęła obywatelstwo polskie.

W 1939 r. Władysława Knosala została ewakuowana do Warszawy, lecz po roku powróciła do Olsztyna i zamieszkała w Domu Polskim (dawniej szkole). Podczas wojny, jako polska nauczycielka i działaczka, była więziona i szykanowana przez Niemców. Opiekowała się też córkami Pieniężnych, właścicieli i redaktorów *Gazety Olsztyńskiej*. Po wojnie była kierowniczką internatu i nauczycielką w Gimnazjum Żeńskim w Olsztynie. Następnie zatrudniła się w II Liceum Ogólnokształcącym w Olsztynie, gdzie prowadziła działalność pedagogiczną do 1953 r.

Od roku 1954 roku pracowała w olsztyńskim oddziale *Słowa Po-wyżecznego*. Działała też aktywnie w Lidze Kobiet, Związku Nauczycielstwa Polskiego, Wojewódzkiej Radzie Narodowej, Towarzystwie Rozwoju Ziemi Zachodniej oraz Towarzystwie Miłośników Olsztyna. Współredagowała *Słowo na Warmii i Mazurach*, gdzie ogłosiła wiele artykułów. W kolejnych latach (aż do czasu przejścia na emeryturę w 1967 r.) była lektorem języka niemieckiego w Wyższej Szkole Rolniczej oraz Studium Nauczycielskim. Po przejściu na emeryturę zaczęła zbierać materiały do autobiografii, którą wydała w Olsztynie w 1972 r. pod tytułem *Była nas gromadka spora*. Jest także autorką wspomnień *Utrwalić pamięć* (1994).

Za długoletnią działalność społeczną i oświatową odznaczona m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką *Zasłużonym dla Warmii i Mazur*, nagrodą wojewódzką za upowszechnianie kultury, Nagrodą regionalną im. Michała Lengowskiego. Zmarła w Bytowie, ale pochowana została w Olsztynie na cmentarzu komunalnym przy ul. Poprzecznej.

opr. Izabela Lewandowska
www.izabela-lewandowska.pl